

Nejtan Fajler

TAMO
gde mesec
NIJE

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Nathan Filer

SHOCK OF THE FALL

Copyright © Nathan Filer 2013

Translation Copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za Emili

Devojčica i njena lutka

Treba da kažem da ja nisam dobar. Ponekad se trudim da budem, ali često nisam. I tako, kad je na mene došao red da stavim ruke na oči i brojim do sto – varao sam.

Stajao sam onde gde je moralo da se stoji kad je na tebe red da brojiš, a to je bilo kraj kontejnerâ za reciklažu, pored radnje koja je prodavala roštilje za jednokratnu upotrebu i rezervne kočice za šatore. A nedaleko odatle nalazi se malo parče zemlje zaraslo u travu, skriveno iza česme za vodu.

Samo što se ja ne sećam da sam stajao tamo. Ne baš. Ne sećaš se uvek svih pojedinosti, zar ne? Ne sećaš se jesi li bio pored kontejnerâ za reciklažu, ili dalje uz stazu, blizu tuš-kabina, i nalazi li se tamo zbilja česma za vodu.

Sada ne mogu da čujem mahnite krike galebova, ni da namirišem so u vazduhu. Ne osećam vrelinu

poslepodnevnog sunca od koje se znojim ispod čistog belog zavoja na kolenu, niti svrabež od kreme za sunčanje u pukotinama mojih krasta. Ne mogu naterati sebe da iznova doživim onaj neodređeni osećaj napuštenosti. Niti se – ako to išta vredi – zbilja sećam da sam rešio da varam, i da otvorim oči.

Bila je otprilike mojih godina, riđokosa i s licem išaranim stotinama pega. Njena bledožuta haljina bila je prашnjava po rubu od klečanja na zemlji, a na grudi je čvrsto privijala malu krpenu lutku, s umrljanim ružičastim licem, smeđom vunastom kosom i očima napravljenim od blistavih crnih dugmića.

Prvo što je uradila bilo je da spusti lutku pored sebe, da je položi najnežnije što može na dugačku travu. Bilo joj je udobno, s rukama izbačenim u stranu i neznatno poduprtom glavom. Bar sam ja mislio da joj je udobno.

Bili smo toliko blizu jedno drugom da sam mogao čuti grebanje i struganje, kada je stala da štapom lomi suhu zemlju. Međutim, nije me primetila, čak ni kada je bacila štap a on mi umalo nije sleteo na nožne prste, sasvim gole u mojim glupavim japankama. Bio bih u patikama, ali znate kakva mi je mama. *Patike, po ovako divnom danu. Nikako.* Takva je.

Oko glave mi je zujala osa, što je obično dovoljno da se razmašem rukama na sve strane, ali nisam to sebi dozvolio. Ostao sam posve miran, ne želeći da

uznemirim devojčicu, niti da joj stavim do znanja da sam tu. Sada je kopala prstima, izvlačila suvu zemlju golim rukama, dok rupa nije bila dovoljno duboka. Zatim je obrisala zemlju s prstiju najbolje što je mogla, ponovo uzela lutku i dvaput je poljubila.

Taj deo još vidim najjasnije – ta dva poljupca, jedan u čelo, jedan u obraz.

Zaboravio sam da kažem, ali lutka je na sebi imala kaput. Bio je jarkožut, s crnom plastičnom kopčom spreda. To je važno zato što je potom otkopčala kopču i skinula taj kaput. Uradila je to veoma brzo i gurnula ga sebi u haljinu.

Ponekad – kao sada – kada pomislim na ta dva poljupca, kao da ih zapravo mogu osetiti.

Jedan u čelo.

Jedan u obraz.

Ono što se dalje zbilo manje je jasno u mojoj glavi jer se stopilo s tolikim drugim uspomenama, odigralo na toliko različitih načina da ne mogu da razdvojim stvarno od zamišljenog, niti makar da budem siguran da postoji razlika. Tako da ne znam tačno kada je zaplakala, ni da li je već plakala. I ne znam je li oklevala pre no što je bacila poslednju šaku zemlje. Ali znam da se, kada je lutka bila prekrivena, a zemlja nabijena, ona već bila nagla, i da je plakala, čvrsto privijajući onaj žuti kaput na grudi.

Kada si devetogodišnji dečak, nije lako utešiti jednu devojčicu. Naročito kada je ne poznaješ, niti znaš makar o čemu se radi.

Ali pokušao sam.

Naumivši da joj ovlaš prebacim ruku preko rame-
na – onako kako je to tata radio mami kada smo išli u
porodične šetnje – odvukao sam se napred, a onda, u tre-
nutku neodlučnosti, nisam mogao da se opredelim ni da
kleknem kraj nje, ni da ostanem da stojim. Kolebao sam
se smeteno između to dvoje, zatim izgubio ravnotežu i
usporeno se preturio, tako da je ta uplakana devojčica
primetila da sam tu osetivši čitavu težinu mog tela, koja
joj je blago gurnula lice u sveže iskopani grob. Još ne
znam šta je trebalo da kažem da bih popravio stvar, a
verujte mi da sam mnogo o tome razmišljao. Ali dok sam
ležao pored nje i dok smo se maltene dodirivali vrhom
nosa, pokušao sam sa: – Ja sam Metju. Kako se ti zoveš?

Nije mi odmah odgovorila. Nakrivila je glavu da me
bolje osmotri, a kada je to učinila, osetio sam kako mi je
jedan jedini pramen njene duge kose brzo kliznuo preko
jezika, na kraju mi prešavši i preko ugla usana. – Ja sam
Anabela – kazala je.

Zvala se Anabela.

Devojčica s riđom kosom i licem išaranim stotinama
pega zove se Anabela. Pokušajte to da zapamtite ako
možete. Pamтите narednih osam-devet godina. Sačuvajte
to u sebi kroz sve ostalo što vam se dešava u životu, kroz
sve zbog čega biste možda želeli da zaboravite – čuvajte
to negde na sigurnom. Slučajno znam da ćemo se opet
sresti s njom.

* * *

Ustao sam. Zavoj na mom kolenu sada je bio prljavomrk. Zaustio sam da kažem da se igramo žmurke, da i ona može da se igra ako hoće. Ali prekinula me je. Govorila je mirno; nije zvučala ni ljuto ni uzrujano. A rekla je: – Ovde više nisi dobrodošao, Metju.

– Molim?

Nije gledala u mene; podigla se na sve četiri i usredsredila na gomilicu rastresene zemlje – ponovo ju je nabijala, da bude savršena. – Ovo je auto-kamp mog tate. Ja ovde živim, i ti nisi dobrodošao. Idi kući.

– Ali...

– Gubi se!

U trenu se uspravila i krenula prema meni s izbačenim grudima, kao kakva sitna životinja koja hoće da izgleda krupnija. Ponovila je: – Gubi se, rekla sam ti. Nisi dobrodošao.

Jedan galeb se podsmešljivo nasmejao, a Anabela je viknula: – Sve si upropastio.

Bilo je prekasno da objašnjavam. Kada sam dospeo do staze, ona je opet klečala na tlu, sa žutim lutkinim kaputićem priljubljenim uz lice.

Druga deca su se drala, dozivala me da ih pronađem. Ali ja ih nisam tražio. Pored tuš-kabina, pored radnje, prećicom kroz park – trčao sam koliko su me noge nosile, pljeskajući japankama po vrelom asfaltu. Nisam dozvolio sebi da stanem; nisam dozvolio sebi čak

ni da usporim dok se nisam toliko približio našoj kamp prikolici da vidim mamu kako sedi napolju na ležaljci. Na sebi je imala svoj slamnati šešir za sunce i gledala je u more. Osmehnula se i mahnula mi, ali znao sam da sam još u nemilosti. Malo smo se posvađali nekoliko dana ranije. Glupo je jer sam se samo ja zaista povredio, i kraste su već bile gotovo zarasle, ali mojim roditeljima je katkada teško da se pomire s nekim stvarima.

Posebno je mama zlopamtilo.

Pretpostavljam da sam i ja.

Ispričaću vam šta se dogodilo jer će to biti zgodan način da predstavim svog brata. On se zove Sajmon. Mislim da će vam se svideti. Meni se baš sviđa. Ali nekoliko stranica posle, biće mrtav. A nakon toga više nikada nije bio isti.

Kada smo stigli u odmaralište *Okeanski zaliv* – smoreni od puta i s očajničkom željom da istražujemo – rekli su nam da možemo da idemo kuda god hoćemo, ali da ne smemo sami da idemo na žalo zato što je staza strma i neravna. I jer nakratko mora da se izađe na auto-put da bi se stiglo do njenog vrha. Naši roditelji su bili od onih što se zabrinjavaju zbog takvih stvari – strmih staza i auto-puteva. Ali ja sam odlučio da ipak odem na žalo. Neretko sam radio ono što mi nije dozvoljeno, a moj brat je išao sa mnom. Da nisam rešio da ovaj deo svoje priče nazovem **devojčica i njena lutka**, mogao sam ga nazvati **šok od pada i krv na mom kolenu**, jer je i to bilo važno.

Doživeo sam šok od pada i raskrvario koleno. Nikada nisam dobro podnosio bol. To je nešto što mrzim kod sebe. Pravi sam mekušac. Kada me je Sajmon sustigao, kod krivine na stazi gde korenje što viri iz zemlje hvata u zamku neoprezne zglobove – kukao sam kao beba.

Toliko se zabrinuo da je bilo maltene smešno. Imao je krupno okruglo lice, koje se vazda smešilo i podsećalo me na mesec. Ali naprasno se baš opasno zabrinuo.

Evo šta je Sajmon uradio. Uzeo me je u naručje i, korak po korak, odneo me natrag uz stazu na litici, a potom još petstotinak metara do naše prikolice. Učinio je to za mene.

Mislim da je dvoje odraslih pokušalo da pomogne, ali o Sajmonu treba da znate da se on malo razlikovao od većine ljudi koje možete sresti. Išao je u specijalnu školu, gde su ih učili osnovnim stvarima, kao na primer da ne pričaju s neznancima, te bi se on, kad god bi bio nesiguran u sebe ili se uspaničio, povlačio u te pouke da bi se osećao bezbedno. Tako je funkcionisao.

Nosio me je sam-samcijat. Ali on nije bio snažan. To je bio jedan simptom njegovog poremećaja, slabost mišića. On ima i ime kojeg trenutno ne mogu da se setim, ali potražiću ga ako mi se ukaže prilika. To je značilo da ga šetnja zamalo nije ubila. I tako, kada smo se vratili u prikolicu, morao je da provede ostatak dana u postelji.

Ovo su tri stvari kojih se najjasnije sećam odonda kad me je Sajmon nosio:

- 1) Kako mi je brada udarala o njegovo rame dok je hodao. Brinuo sam se da ga povređujem, ali sam bio odveć zaokupljen vlastitim bolom da bih išta rekao.
- 2) Zato sam ga poljubio u rame da prođe, onako kako stvarno veruješ da će upaliti kad si mali. Međutim, mislim da nije primetio, jer mi je brada udarala o njega sa svakim korakom, a kada sam ga poljubio, udario sam ga zubima, što je, ako išta, verovatno bolelo još više.
- 3) Ššš, ššš. Biće sve u redu. To mi je rekao kad me je spustio ispred naše prikolice, pre no što je utrčao po mamu. Možda nisam bio dovoljno jasan – Sajmon zbilja nije bio snažan. To što me je tako nosio bilo je nešto najteže što je u životu uradio, ali ipak je pokušao da me uteši. Ššš, ššš. Biće sve u redu. Zvučao je tako odraslo, tako blago i samouvereno. Prvi put u životu, istinski sam se osećao kao da imam starijeg brata. U tih nekoliko kratkih sekundi dok sam čekao da mama izađe, dok sam se nežno držao za koleno i piljio u prljavštinu i krupni pesak u koži, ubedio sam sebe da vidim kost. U tih nekoliko sekundi – osećao sam se sasvim bezbedno.

Mama je očistila i previla ranu, zatim se izdrala na mene što sam doveo Sajmona u tako užasan položaj. I tata je vikao na mene. U jednom trenutku oboje su vikali

uglas, te nisam bio siguran u koga da gledam. Ovako je bilo. Iako je moj brat bio stariji tri godine, oduvek sam ja bio odgovoran za sve. Često sam mu zbog toga zamerao. Ali ne ovog puta. Ovoga puta bio je moj heroj.

Dakle, to je bila priča kojom sam predstavio Sajmona. A to je ujedno i razlog što sam još bio u maminoj nemilosti kada sam, zadihan, dospeo do naše kamp prikolice, pokušavajući da shvatim šta se ono zbilo s onom devojčicom i njenom krpenom lutkom.

– Bled si, srce.

Stalno mi govori da sam bled, moja mama. U poslednje vreme ne prestaje to da mi govori. Ali zaboravio sam da je to rekla i onda davno. Potpuno sam zaboravio da mi je oduvek govorila da sam bled.

– Žao mi je zbog onoga od pre neki dan, mama. – Zaista mi je bilo žao. Mnogo sam razmišljao o tome. O tome kako je Sajmon morao da me nosi i koliko se zabrinuo.

– U redu je, srce. Na odmoru smo. Pokušaj da se lepo provedeš. Tata ti je otišao na žalo sa Sajmonom, poneli su i zmaja. Hoćemo li da im se pridružimo?

– Mislim da ću malo ostati unutra. Vruće je napolju. Mislim da ću malo gledati teliš.

– Po ovako divnom danu? Stvarno, Metju. Šta da radimo s tobom?

Upitala me je to nekako prijateljski, kao da ne oseća istinsku potrebu da išta uradi sa mnom. Umela je da bude tako fina. Nesumnjivo je umela da bude tako fina.

– Ne znam, mama. Žao mi je zbog onoga od pre neki dan. Žao mi je zbog svega.

– To je zaboravljeno, dušice, stvarno.

– Obećavaš?

– Obećavam. Hajdemo da puštamo onog zmaja, hoćemo li?

– Ne radi mi se to.

– Nećeš gledati teliš, Mete.

– Usred sam igranja žmurke.

– Kriješ se?

– Ne. Tražim. Zapravo bi to trebalo da radim.

Ali ostaloj deci je bilo dosadilo da čekaju da budu pronađena, pa su se raspršila u manje družine, i druge igre. Ionako mi se nije igralo. Stoga sam malo lutao unaokolo i ponovo se obreo onde gde je bila ona devojčica. Samo što ona nije više bila tamo. Tamo su bili samo mala humka, sad brižljivo ukrašena s nekoliko ubranih ljutića i belih rada i, da označe mesto – dva pruta, uredno postavljena u krst.

Mnogo sam se rastužio. Malo se rastužim čak i kada razmišljam tome. Bilo kako bilo, moram da idem. Iskreno, nije šala. Moram da idem.

Porodični portreti

Sledeće čega se sećam jeste kako mama pojačava radio, da je ne čujem kako plače.

To je bilo glupo. Čuo sam je. Sedeo sam tačno iza nje u kolima a ona je plakala zaista glasno. A i tata je, kad smo već kod toga. Plakao je i vozio u isto vreme. Stvarno nisam znao da li i ja plačem, ali zaključio sam da verovatno plačem. U svakom slučaju, činilo mi se da bi trebalo. Ali kada sam se dodirnuo po obrazima, ispostavilo se da su suvi. Uopšte nisam plakao.

Na to ljudi misle kada kažu da su otupeli, jelda? Bio sam isuviše otupeo da bih plakao, čujete ponekad ljude da kažu na TV-u. Kao u dnevnim tok-šou emisijama ili čemu već. Nisam ništa ni osećao, objašnjavaju. Bio sam naprosto sasvim otupeo. A ljudi u publici saosećajno klimaju glavom, kao da su svi to doživeli, kao da svi znaju tačno kako je to. Valjda je tako bilo, ali tada me je

strašno grizla savest. Zario sam glavu u šake, da bi mama i tata, ukoliko se okrenu, mislili da plačem s njima.

Ali oni se nisu okrenuli. Nikada nisam osetio kako mi utešno rukom stiskaju nogu, nikada nisu rekli da će sve biti u redu. Niko nije prošaputao ššš, ššš.

Tada sam znao – da sam sasvim sam.

Bilo je čudno otkriti to tako.

Na radiju, di-džej je predstavljao neku novu pesmu izuzetno veselim glasom, kao da je to najbolja pesma ikada snimljena i kao da mu upotpunjuje život to što može da je predstavi. Ali meni ništa od toga nije imalo nikakvog smisla. Nisam mogao da shvatim zašto je di-džej tako srećan kada se dogodilo nešto toliko strašno. To je bila moja prva čestita misao. I prvo čega se sećam da sam pomislio kada sam se kao probudio. I tako najbolje umem da objasnim, iako nisam zbilja spavao.

Uspomene su bledele, poput sna kada otvorimo oči. Umnogome je ličilo na to. Mogao sam da razaznam samo ivice – noć, trčanje, policija je bila tamo negde.

A Sajmon je mrtav.

Moj brat je mrtav.

Međutim, nisam mogao da sačuvam u sebi ništa od toga. Proći će veoma mnogo vremena pre no što opet to pronađem.

Moja baka (mamina mama, ona koju zovemo nana Nu) čita knjige Danijele Stil i Katarine Kukson, i kad god kupi novu, najpre je okrene na sam kraj i pročita poslednju stranicu.

Uvek to radi.

Otišao sam da malo budem kod nje. Samo prvu nedelju ili tako nešto. Bila je to vrlo tužna nedelja, i verovatno najsamotnija u mom životu. Mislim da nije ni moguće osećati se usamljenije, čak ni kada ne biste imali dedu i nanu Nu da vam prave društvo.

Verovatno nikada niste upoznali mog dedu, ali da jeste, onda biste znali da je on strastveni baštovan. Samo što nema baštu. To je pomalo smešno ako porazmislite o tome. Ali nije naročito smešno jer iznajmljuje malo parče zemljišta do koga se od njihovog stana stiže posle kraće vožnje, gde može da uzgaja povrće i nešto malo bilja kao što je ruzmarin i neke druge koje stalno zaboravljam.

Te nedelje nismo izbijali odande. Katkada sam mu pomagao u plevljenju, a katkada sedeo na rubu njegove parcele i igrao *Donki Kong* na svom gejmbroj koloru, dok god nisam pojačavao zvuk. Ali uglavnom sam samo cunjao unaokolo i podizao kamenje da gledam insekte. Najviše sam voleo mrave. Sajmon i ja smo uvek tražili mravinjake u našem vrtu. On je smatrao da su sjajni, i molio je mamu da mu dozvoli da drži mravlju farmu u sobi. Obično su mu udovoljavali. Ali ne i tog puta.

Deda mi je pomagao da podignem veće ploče za popločavanje da bih mogao da vidim mravinjak. Čim bismo podigli ploču, mravi bi šiznuli, rastrčali se unao-kolo prenoseći tajne poruke jedni drugima i odnoseći svoja bela i žuta jajašca pod zemlju, na sigurno.

U roku od nekoliko minuta, površina bi sasvim opustela, izuzev možda nekoliko mokrica koje bi trapavo izronile da vide otkud sav taj metež. S vremena na vreme, gurnuo bih grančicu u jednu od malih rupa, i za tili čas, desetak mrava vojnika vratili bi se napolje da napadnu, spremni da polože život za koloniju. Razume se da ih nikada nisam povredio. Samo sam želeo da gledam.

Kada bi deda oplevio ili iščupao povrće ili zasadio novo, pažljivo bismo vratili ploču na mesto i otišli kući na čaj. Ne sećam se da smo ikada pričali. Uveren sam da jesmo. Ali razgovori su bili tako male važnosti ili značaja da su mi posve iščezli iz sećanja, kao mravi u rupu.

Nana Nu je spremala ukusnu hranu. Ona je jedna od onih ljudi što hoće da vas nahrane čim uđete na vrata, i ne prestaje s nastojanjima da vas nahrani sve dok ne odete. Možda vam čak na brzinu napravi sendvič sa šunkom za usput.

Lepo je biti takav. Mislim da ljudi koji su velikodušni s hranom poseduju izvesnu dobrotu. Ali ta sedmica koju sam proveo kod njih bila je veoma teška jer nisam imao apetita. Često mi je bivalo muka, a jednom ili dvaput

sam zbilja povratio. To je teško padalo i nani Nu, jer ako nije mogla da reši neki problem preko trbuha – činijom supe, na primer, ili pečenim piletom ili parčetom biskvit-kolača – osećala se kao da joj se izmiče tlo pod nogama. Jednom sam je spazio kako stoji u kuhinji i jeca, zgrbljena nad netaknutim sudovima.

Najteže je bilo u vreme spavanja. Boravio sam u slobodnoj sobi, koja je bila hladna i nikada se ne bi valjano smračila jer se ispred prozora nalazi ulična svetiljka a zavese su tanke. Ležao bih budan svake noći čitavu večnost, zurio kroz tminu, želeo da se mogu jednostavno vratiti kući, i pitao se hoću li se ikada vratiti.

Ali sada mi je sinulo nešto smešno. Nije smešno u fazonu ha-ha, ali smešno je na neki način. I pomoći će mi da govorim o nečemu što sam namerio da vam ispričam. Sinulo mi je da će nana Nu, ako bude čitala ovu priču, verovatno preskakati stranice da bi došla do dela koji objašnjava šta se desilo Sajmonu.

Verovatno će to uraditi iz istog razloga zašto najpre čita poslednju stranicu – jer želi da proverí da neće biti previše potresno. I zato što ne voli da je drže u neizvesnosti.

Dakle, evo onoga što sam naumio da vam kažem. Želim da znate da ništa od ovoga nema veze sa neizvesnošću. Stvarno nema. Još me ne poznajete naročito dobro, ali ako vas zanima nešto o meni, onda treba da znate da mi nimalo nije stalo do toga da vas držim u neizvesnosti.

Nisam ispričao šta se zbilo zato što mislim da će vam ova pripovest više značiti ako je složim uredno, a najbolji način da se nešto složi uredno jeste da se prate pregibi koji su već tu. Ali dok sam ležao u krevetu, zurio kroz tminu i pokušavao da shvatim šta se desilo i želeo da se mogu jednostavno vratiti kući i pitao se hoću li se ikada vratiti – nisam mogao da se setim ni jednog jedinog trenutka onoga što se dogodilo.

Kada sam se vratio kući, bili smo samo mama i tata i ja. U naše prvo zajedničko veče, nas troje smo utonuli u veliki zeleni kauč, kako je oduvek i bilo jer je Sajmon više voleo da sedi skrštenih nogu na tepihu – licem tik do televizora.

To je bio naš svojevrsni porodični portret. To nije nešto što misliš da će ti nedostajati. Možda to čak i ne primetiš svih onih hiljada puta, dok sediš između mame i tate na velikom zelenom kauču a tvoj stariji brat sedi na tepihu i zaklanja teliš. Možda na to čak i ne obratiš pažnju.

Ali obratiš pažnju kada on više nije tu. Obratiš pažnju na mnogo mesta na kojima on nije, i čuješ mnogo šta što on ne kaže.

Ja to čujem.

Čujem stalno.

Mama je uključila televizor pred početak *Istendersa*. To je ličilo na obred. Čak smo ih i snimali kad nismo bili

kod kuće. To je bilo smešno jer se Sajmon opasno zaco-
pao u Bjanku. Svi smo ga zbog toga zadirkivali i govorili
mu da će ga Riki prebiti. Bilo je to iz puke zabave. On
se glasno smejao i valjao po tepihu. Imao je smeh kakav
ljudi zovu zaraznim. Kad god se smejao, sve je bivalo
za toliko bolje.

Ne znam gledate li *Istenderse*, a čak i ako ih gledate,
pretpostavljam da se ne sećate jedne epizode koja je bila
tako davno. Ali ja je nisam zaboravio. Sećam se da sam
sedeo na kauču i gledao kako su sve one laži i obmane
zbog toga što je Bjanka spavala s maminim dečkom, kao
i gomila drugih stvari, napokon došle do svog gorkog
razrešenja. To je bila epizoda kada je Bjanka otišla iz
Volforda.

Nakon toga, dugo nismo progovorili. Nismo se čak
ni pomerili. Drugi programi su počinjali i završavali se
i tako do duboko u noć. Ovo je bio naš novi porodični
portret – nas troje, sedimo jedno kraj drugog i buljimo
u prostor gde je Sajmon nekada bio.